

УДК 32.019.5:316.46.058.5:004.738.5
DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v049.2024.42>

Наушкін І. О.

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-9752-4435>

аспірант кафедри політичних наук і права
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
Університет імені К. Д. Ушинського»

ПОЛІТИЧНЕ МАНІПУЛЮВАННЯ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ В ЕПОХУ ПОСТПРАВДИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема запобігання та протидії політичним маніпуляціям в інтернет-просторі потребує посиленої дослідницької уваги в умовах суспільства «постправди». Проблематика політичного маніпулювання на початку XXI століття набула всеосяжного характеру. Вона вийшла за межі політичної рекламістики та зв'язків із громадськістю, пододала часові та просторові обмеження – відтепер маніпуляції не є маркером лише «виборчих кампаній» або ознакою авторитарних чи посттоталітарних держав. В епоху постправди проблема політичних маніпуляцій в інтернет-просторі набула загрозливих масштабів, втягнувши в орбіту поширення та продукування «фейків», відвертої брехні та неперевіреної інформації не лише журналістів чи політичних технологів, а й звичайних громадян.

Слід стверджувати настання нового етапу еволюції політичних комунікацій – епоху постправди. Відзначимо: «... постправа є інформаційною та політичною технологією, що діє через використання механізмів змішування істинного з хибним, емоціоналізації, політейнменту, популізму, когнітивних спотворень масової свідомості, актуалізації та об'єктивації бажань з метою забезпечення симпатій широкої аудиторії до її джерела, а також легітимації певного роду політики та її суб'єктів. На відміну від правди, яка корелює з об'єктивною істиною, постправа, репрезентуючи альтернативний погляд та оцінку реальності, робить ставку на ірраціональні аспекти свідомості та поведінки людини, на її егоїстичні інтереси, знаходячи виправдання свого існування в результативності та ефективності своєї дії» [1, с. 128].

Цей новий етап безпосередньо пов'язаний із загрозами, що спричинили політичні маніпуляції у інтернет-просторі. Погодимось: «Сучасний період розвитку людської спільноти характеризується новим етапом еволюції суспільних процесів, який... спрямований на прагнення розвиненого індустріального суспільства до вдосконалення своїх соціальних структур і систем забезпечення безпеки. Ключовими умовами, що формують систему механізмів запобігання суттєвого впливу на спільноту, є докладний аналіз маніпу-

лятивних технологій, а також класифікація засобів Інтернет-комунікацій, за допомогою яких він здійснюється» [5, с. 71].

Серед усіх дискурсів, які формуються в інтернет-просторі та найбільше зазнають маніпулятивного втручання в епоху постправди, на особливу увагу заслуговують наступні: 1. Електоральний дискурс. Йдеться про маніпуляції під час виборчих кампаній з метою спотворення раціонального демократичного вибору громадян через штучне конструювання порядку денного. 2. Дискурс щодо коронавірусу. Маніпуляції та спекуляції навколо пандемії коронавірусної хвороби 2019 мали певну політичну мету – від змін окремих урядовців у деяких країнах до поширення «теорій змов» та приховування правдивої інформації у глобальному масштабі. 3. Дискурс гібридної війни. Маніпуляції в інтернет-просторі з боку країни-агресора під час гібридної війни та широкомасштабного збройного вторгнення в Україну.

Безумовно, проблема політичного маніпулювання в інтернет-просторі має як концептуальний (потреба концептуалізації феномену у міждисциплінарних дослідженнях) так і праксеологічний виміри (включно із пошуком засобів та технологій ефективної протидії маніпуляціям). Визначена проблема напряму пов'язана із важливими теоретичними та практичними завданнями, серед яких слід відзначити: 1) підвищення рівня медіаграмотності громадян (на основі медіаосвіти, фактчекінгу та протидії дезінформації); 2) раціоналізація політичної взаємодії, політичної комунікації у інтернет-просторі у цілому та політичного вибору громадян, зокрема; 3) визначення технологій протидії політичним маніпуляціям у інтернет-просторі, які поряд із розробкою і впровадженням засобів кібербезпеки мають сприяти захисту інтересів громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дослідженню політичних маніпуляцій в інтернет-просторі присвячено ґрунтовні наукові праці зарубіжних та вітчизняних науковців. Передусім, слід відзначити публікації, присвячені концептуалізації політичних маніпуляцій в епоху постправди таких зарубіжних авто-

рів, як Л. Макінтайр, С. Барзілай та С. А. Чінн, С. Вайсборд, Нік Рохлін, С. Сімондо, Дж. Корнер, Й. Фаркас, Я. Шоу, М. А. Пітерс, Ш. Райдер, М. Г'ювенен, Т. Беслі, ін. Ґрунтовні праці щодо осмислення епохи постправди з'являються у дискурсі політичної науки одразу після перемоги Д. Трампа на президентських виборах 2016 року. Деякі автори пов'язують ці події. Натомість, Л. Макінтайр стверджує, що епоха постправди почалась задовго до виборчої кампанії 2016 року у США: «Що таке постправда? Чи це видавання бажаного за дійсне, політичне обертання, масова омана, зухвала брехня?... постправда – це твердження про ідеологічну перевагу, за допомогою якого її практикуючі намагаються змусити когось повірити у щось незважаючи на докази. Проте постправда почалась не з виборів 2016 року; заперечення наукових фактів про куріння, еволюцію, вакцини та зміну клімату пропонує дорожню карту для більш широкого заперечення фактів. Додайте до цього вбудовані когнітивні упередження, які змушують нас відчувати, що наші висновки ґрунтуються на розумних міркуваннях, навіть якщо вони не є такими, занепад традиційних ЗМІ та розквіт соціальних медіа, а також поява фейкових новин як політичного інструменту, і у нас ідеальні умови для постправди... праве крило запозичило з постмодернізму – зокрема, ідею про те, що не існує такого поняття, як об'єктивна істина – у своїх атаках на науку та факти» [10].

Відзначаючи «крах старого порядку новин» та «хаос сучасної публічної комунікації», С. Вайсборн зазначає: «... феномен «фейкових новин» свідчить про суперечливу позицію новин і динаміку формування переконань у сучасних суспільствах... Ці події свідчать про нову главу в старій боротьбі за визначення правди – уряди, які ведуть пропагандистські війни, еліти та корпорації змагаються за домінування у висвітленні новин, а постійні зусилля мейнстрімної журналістики претендують на надання авторитетних репортажів про поточні події. Комунікаційний хаос змушує переглянути нормативні аргументи про журналістику та демократію, а також їх доцільність у радикально нових умовах. Традиційні уявлення про новини та правду, які ґрунтуються на стандартній журналістській практиці, важче досягти та зберегти в умовах дестабілізації минулого ієрархічного порядку» [11].

Й. Фаркас і Я. Шоу констатують «кризу демократії», яка напряду пов'язується ними із епохою постправди та «фейк-ньюз». Наратив дистопії, який у сучасному світі поширюється інтелектуалами, журналістами та політиками, складається із дискурсів постправди, фейкових новин та альтернативних фактів. Натомість, демократія ніколи не була лише правдою – вона напряду сто-

сується голосу демократично налаштованих громадян, – вважають автори [9].

Серед українських дослідників варто відзначити праці В. Бабенко, О. Висоцького, В. Гандзюка та М. Дяченко, Т. Грищенко, Б. Мотузенко, Н. Шульської та Р. Зінчук, З. Самчука та А. Гурківської, Т. Гайналь, І. Кучери, С. Білоус, ін.

З. Самчук та А. Гурківська пов'язують постправду з постмодерном, визначаючи її як «інструмент політичного нарративу епохи постмодерну». Зазначається: «Постправда осмислена у форматі специфічного інформаційно-комунікативного продукту епохи постмодерну, який виник у відповідь на такі специфічні мегатренди, як критеріальний релятивізм, девальвація смислів і значень, симулятивний імператив суспільно-політичної життєдіяльності» [6, с. 163].

О. Висоцький нагадує, що у 2016 році «постправда» була проголошена «словом року», а появу самого феномену пов'язує із політичними маніпуляціями під час референдуму щодо виходу Великої Британії з ЄС («Брекзїт») та виборчою кампанією у США. Він зазначає: «Правда – це знання, що заслуговує на довіру. На відміну від істини, що є об'єктивним відображенням дійсної фактичності та відповідає принципу науковості, правда в політичній сфері завжди виступала як суб'єктивна версія подій, але при цьому мала корелювати з об'єктивним істинним знанням та доведеними фактами... Постправда органічно виникає як складова та наслідок теоретико-концептуальної парадигми постмодернізму з його релятивізмом та розвінчанням будь-яких спроб влади проголосити та нав'язати єдину істину через ствердження метанаративу. Оскільки безпосереднього доступу до реальності не існує, немає і адекватних засобів її пізнання. Істина конструюється наратором, який має владу це робити. Оскільки реальність не доступна, істина визначається не через відповідність реальності. Такий критерій у постмодерністській рецепції виглядає абсурдним. Замість нього вступають у гру критерії результативності та ефективності... Істина за доби постмодерну не знаходиться, не встановлюється, а конструюється та навіюється» [3, с. 130].

Відтак, у дослідженнях політичних маніпуляцій в епоху постправди аргументовано відзначається криза наукової раціональності, постмодерна критика «правди» та «істини», комунікаційний хаос, криза традиційних медіа та професійної журналістики, поширення фейкових новин та альтернативних фактів. Інтернет-простір утворює «реальну віртуальність» сучасних суспільств, посилюючи маніпулятивний ефект політичних повідомлень у глобальному масштабі.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення політичного маніпулювання в інтернет-просторі в епоху постправди. Для реалізації

мети необхідно виконати наступні дослідницькі завдання: 1) обґрунтувати сутність феномену політичних маніпуляцій в епоху постправди; 2) визначити дискурси, які найбільше зазнають впливу політичних маніпуляцій на сучасному етапі розвитку; 3) окреслити шляхи протидії політичному маніпулюванню в інтернет-просторі в епоху постправди.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сутність феномену політичних маніпуляцій в епоху постправди полягає у тому, що політики під час демократичної процедури – виборів – отримують не лише політичну владу, а й владу символічну. Тобто владу конструювання власної реальності та нав'язування відповідної «картини світу» суспільству. Інтернет-простір створив технологічні передумови для поширення фейкових новин та альтернативних фактів, формування «гіперреальностей» (якщо Ж. Бодріяр писав про «гіперреальність», то у сучасному світі співіснують «гіперреальності») та «реальних віртуальностей» (М. Кастельс).

Демократичні вибори стали механізмом, завдяки якому авторитарні лідери отримують владу конструювати власну реальність без посередництва політичних та інтелектуальних еліт (членів партій та парламентаріїв, журналістів, науковців, експертів, ін.). У цьому контексті слід погодитись із визначенням постправди, яке наводиться у статті «Виклики епохи «пост-правди» як катализатор трансформацій у політичній атмосфері»: «...формування громадської думки в інтересах політичних лідерів через заклики до переживань, емоцій і переконань на противагу об'єктивним фактам. Це явище безсумнівно має негативний вплив на функціональну здатність суспільного організму ліберальної демократії...» [4, с. 70]. Як зазначає О. Висоцький: «Ставлення до постправди визначається місцем у структурі владних відносин, які породжують та підтримують відповідний наратив. Для суб'єкта постправдива нарація визначається її результативністю та ефективністю за принципом: «істинне, тому що працює». Для реципієнтів – її здатністю задовольняти бажання, інтереси та почуття за принципом: «істинне, тому що є бажаним». Постправда, отже, є відношенням між владним наративом та його реципієнтами стосовно сутності та характеру реальності, її складових, спрямованості, рушійних силах процесів, що її визначають, стратегії її перетворення. З одного боку, постправда – це версія реальності, що сконструйована владним дискурсом за допомогою мас-медіа та поділяється суспільством чи окремою соціальною групою, з іншого – це твердження, що долає важливість фактів чи фактичної точності на користь емоційного переконання. Постправда є альтернативною істиною для ком-

фортного самопочуття певної соціальної чи політичної групи, особливо маргінального характеру, для її самолегітимації та відстоювання своїх поглядів на розвиток соціальних та політичних відносин» [3, с. 130].

Серед суспільних дискурсів, у яких вплив політичних маніпуляцій є найбільшим, слід відзначити електоральні дискурси, дискурс щодо пандемії «коронавірусної хвороби 2019», дискурс гібридної війни та широкомасштабної збройної агресії. Щодо пандемії, то боротьба з нею значно ускладнювалась «інфодемією». Йдеться про поширення чуток, фейків та неперевіреної інформації щодо вакцинації та інших засобів протидії коронавірусу, які набули глобальних масштабів.

Відзначимо: «Ми не просто боремося з епідемією; ми боремося з інфодемією», – заявив генеральний директор ВООЗ Тедрос Адханом Гебрейесус на конференції, присвяченій спалаху COVID-19. «Фальшиві новини поширюються швидше й легше, ніж цей вірус, і не менш небезпечні... Дійсно, дезінформація та теорії змови про COVID-19 широко поширилися в Інтернеті... Незважаючи на те, що дезінформація та чулки про хвороби були поширеними і в середні віки, соціальні медіа посилили та прискорили це явище, створюючи нові виклики для комунікаторів у сфері громадського здоров'я» [8]. Саме пандемія «коронавірусної хвороби 2019» переконливо продемонструвала суттєве зниження суспільної довіри до науки. Наукове пізнання, яке у минулому виступало у ролі «інституційного постачальника» достовірної інформації, переживає кризу у епоху постправди. Повною мірою це стосується не лише медицини чи природознавства, а й політики і економіки. Криза науки, як і криза журналістики (про що свідчить зниження довіри до медіа) є складовими епохи постправди.

У цілому, технології політичних маніпуляцій в інтернет-просторі ґрунтуються на отриманні певної інформації про громадян. Маніпуляціям передують пошук інформації щодо громадян в інтернет-просторі, її обробка та подальше сегментування інформаційного простору. З метою отримання інформації про громадян в інтернет-просторі використовуються наступні технології: «1. Сайти-сміттярки. Ці ресурси розміщують лайфхаки, псевдонаукові методи лікування, рецепти, а поміж них – фейки та замовну інформацію. Так серед численних рецептів пиріжків чи порад по догляду за кімнатними рослинами в потрібний час з'явиться фейк про загрозу вакцинації чи зраду в Верховній Раді... 2. Подарунки до дня народження відомих компаній... Для отримання призу вам треба лише пройти опитування, переслати повідомлення чи заповнити анкету. Розчаруємо, подарунків вам не бачити, а ось шахраї можуть отримати ваші дані та сегментувати

вас як «легку здобич». 3. Флешмоби та тести. «Постав «+», якщо погоджуєшся»... «Приєднайся до «ланцюга єдності», «Вистав фото з різницею в 10 років/яка ти мама», «Дізнайся, ким ти був у минулому житті/хто заходив на твою». Часто в такий спосіб збираються емоційні гачки – знаючи, на що саме ви реагуєте, маніпулятори запакуюють інформаційний вірус саме для вас. Або ж ваші фото будуть збережені в архів для створення сторінок ботів» [7].

Щодо безпосередньо технологій політичних маніпуляцій в інтернет-просторі, то у них застосовуються наступні методи.

По-перше, замість політичних раціональних дебатів активно впроваджується безальтернативне подання інформації. Часто недостовірна інформація у інтернет-просторі подається як твердження, або суб'єктивні інтерпретації інформації презентуються у вигляді фактів. Після цього ця інформація багаторазово повторюється. Так фейкові новини поступово закріплюються у свідомості громадян.

По-друге, акцент у повідомленнях робиться не на раціональній аргументації, а на емоційному забарвленні. Для цього застосовується віртуальна реальність, конструюється відеоряд та звуковий супровід, який фокусує увагу на емоційному сприйнятті. Також у створенні візуалізації даних та відео- і фото-контенту у сучасних умовах використовується штучний інтелект.

По-третє, на основі загальноприйнятих уявлень за допомогою відповідних наративів формується міфологія, тобто готується інформаційний ґрунт для подальших маніпуляцій. Відзначимо: «Для укорінення соціальних міфів технологія маніпулювання передбачає використання багатого арсеналу конкретних методів впливу на свідомість людей. До них відноситься пряме підтасування фактів, замовчування небажаної інформації, поширення брехні і наклепу, а також більш тонкі, рафіновані засоби: напівправа (коли з метою забезпечити довіру аудиторії об'єктивно і докладно висвітлюються конкретні, малозначущі факти і одночасно замовчуються більш важливі або ж подається загально хибна інтерпретація подій)» [5, с. 72].

Серед практиків політичної рекламістики поширеною є думка щодо трьох складових ефективного політичного маніпулювання: технології нав'ювання, посилення емоційного сприйняття інформації, розповсюдження фейкових новин та чуток.

Зокрема, один із фахівців у сфері рекламістики наголошує: «Вплив на аудиторію можливий лише у разі нав'ювання їй певного посилу... У масовій маніпуляції формулюється очевидний зміст повідомлення, і в ньому ховається підтекст, який змушує вас голосувати за кандидата, вихо-

дити на мітинг, купувати товари... Реклама звертається до емоцій, а не до логіки. Рекламні оголошення часто зводяться до одного речення, у них немає аргументації та раціональної складової. Виробник приховує частину істини, подає інформацію про деякі переваги товару і замовчує недоліки... Аби проводити ідеологічні, політичні та економічні перевороти, використовуються чулки. Вони, як і маніпуляція, контролюють реальність та регулюють поведінку в соціумі. Ми отримуємо задоволення, коли дізнаємося чулки або поширюємо їх... При зверненні до великого сегменту аудиторії вам потрібно апелювати до узагальнених понять – патріотизм, страхи, спільні бажання. Реклама опирається на прагнення бути здоровим, красивим, щасливим. У вас є узагальнене повідомлення і немає миттєвого зворотного зв'язку. Тому застосовуються додаткові, компенсувальні інструменти, наприклад – частота впливу. Загалом процес медіапланування обслуговує тему маніпуляцій. У рекламі застосовують шаблони нашого сприйняття, стереотипи, споріднені зв'язки. Для створення фону використовуються музика, колір, ритм, метафори» [2].

Повною мірою ці технології маніпуляції використовувались як під час гібридної війни, так і під час широкомасштабного збройного вторгнення. У статті «Актуальні фейки про війну в Україні» наведено деякі приклади маніпуляцій у 2022 році. Відзначимо: «11 травня редакція The Economist випустила матеріал – «Українська армія використовує зброю 100-річної давнини. Чому?»... Цьому матеріалу передували окремі згадки про використання Україною зброї часів Першої світової у проросійських медіа... Не зважаючи на аналітичну роботу журналістів The Economist, російські націоналісти, власники анонімних телеграм-каналів чи просто жертви пропаганди бачать матеріал по-своєму» [1]. Також з метою маніпуляцій часто використовується «журналістика доступу». Йдеться про те, що авторитетні медіа подають інформацію на основі ексклюзивного доступу до власних джерел, які вони, природно не розкривають. Ця інформація стає предметом маніпуляцій та спекуляцій. Наприклад: «14 травня європейський відділ Bloomberg опублікував матеріал: «ЄС прикидують план для купівлі російського газу без порушення санкцій». У матеріалі йдеться про те, що великі європейські компанії... шукають шляхи оплачувати газ, зокрема, в рамках старих діючих контрактів. Щодо цього вони консультуються з бюрократами з ЄС. У матеріалі також нагадують, що ніяких офіційних заяв, коментарів чи письмових доповнень від Єврокомісії з цього приводу не було» [1].

Також під час війни маніпуляції використовуються з метою дискредитації ЗСУ, влади в Україні, західної допомоги та санкцій проти країни-агре-

сора. Поширення маніпулятивних технологій обумовлює необхідність пошуку ефективних методів протидії та запобігання їх впливу. Відзначаючи важливість формування критичного мислення у громадян, уміння застосувати фактчекінг та перевіряти інформацію, слід водночас наголосити на інституційному вимірі протидії політичним маніпуляціям. Йдеться про необхідність медіаосвіти, відновлення суспільної довіри до науки та інституту масмедіа (професійної журналістики), а також підвищення ролі інститутів публічної влади у забезпеченні політичного плюралізму та конкуренції джерел інформації. Адже, саме наявність альтернативних джерел масової інформації стає одним із чинників протидії політичним маніпуляціям у інтернет-просторі.

Висновки. Відтак, підбиваючи підсумки проведеному дослідженню політичних маніпуляцій в інтернет-просторі в епоху постправди слід зробити наступні висновки відповідно до визначеної мети та завдань статті.

По-перше, одним із головних викликів в епоху постправди стає політичне маніпулювання громадянською думкою у інтернет-просторі, яке набуває всеосяжного характеру та руйнує довіру громадян до інститутів публічної влади, науки та медіа. Політичні маніпуляції в інтернет-просторі стають ознакою як авторитарних так і демократичних режимів, виборчих кампаній та повсякденного життя. Епоха постправди визначається тим, що авторитарні лідери завдяки використанню політичних маніпуляцій у інтернет-просторі отримують політичну та символічну владу внаслідок демократичної процедури – виборів. З метою політичних маніпуляцій в інтернет-просторі можуть застосовуватись сайтів-смітярки, опитування, тести, флешмоби, ін. У процесі політичних маніпуляцій використовуються наступні методи: безальтернативне подання інформації, багаторазове повторення, емоційне забарвлення, формування міфології та впровадження стереотипів тощо.

По-друге, визначено суспільні дискурси, які найбільше зазнають впливу політичних маніпуляцій в епоху постправди: – електоральний дискурс; дискурс щодо пандемії «коронавірусної хвороби 2019»; – дискурс щодо гібридної війни та маніпуляції з боку країни-агресора під час широкомасштабного збройного вторгнення в Україну. Усі вони використовують політичні маніпуляції, спрямовані на дискредитацію інститутів публічної влади. Натомість слід відзначити і їх специфіку: маніпуляції щодо пандемії широко використовують «теорії змови», їх мета – ставити під сумнів наукове знання та інформацію з офіційних джерел, а маніпуляції під час війни використовуються задля дискредитації ЗСУ, влади в Україні, західної допомоги та санкцій проти країни-агресора.

По-третє, окреслено шляхи протидії політичному маніпулюванню в інтернет-просторі в епоху постправди: від медіаосвіти та медіаграмотності, які покликані формувати критичне мислення у громадян до інституційного виміру запобігання маніпуляціям. Йдеться про відновлення суспільної довіри до науки та професійної журналістики, активізацію інститутів публічної влади у процесі впровадження політичного плюралізму.

Література

1. Актуальні фейки про війну в Україні. 9-15 травня. *Гвара Media*. 15 травня 2022 року. URL: <https://gwaramedia.com/aktualni-fejki-pro-vijnu-v-ukraini-9-15-travnnya/>
2. Алчанова О. Маніпуляції в рекламі та ЗМІ: як розпізнати і боротися. *Лабa* 25 вересня 2017 року. URL: <https://laba.ua/blog/155-manipulyaciji-v-reklami-ta-zmi>
3. Висоцький О. Ю. Постправда: концептуальні та практичні виміри. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018. Том 21. № 10. С. 120–133.
4. Грищенко Т. А., Ожерельєва Д. П. Виклики епохи «постправди» як каталізатор трансформацій у політичній атмосфері США. *Актуальні проблеми політики*. 2023. Вип. 71. С. 69–73. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/71_2023/10.pdf
5. Качинська К. А. Засоби Інтернет-комунікацій як важливий інструмент масової маніпуляції свідомістю. *Інформація і право*. 2016. № 4. С. 71–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2016_4_10.
6. Самчук З., Гурківська А. Постправда як інструмент політичного нарративу епохи постмодерну. *Політичні дослідження*. 2023. № 1 (5). С. 163–177. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/280399>
7. Три найпоширеніші маніпуляції в інтернеті. Вас обманюють, а ви й не здогадуєтесь. *Освіта Нова*. 14 вересня 2021. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/5077-try-naiposhyrenishi-manipuliatsii-v-interneti-vas-obmanuiut-a-vy-i-ne-zdohaduietes>
8. Barzilai, S., & Chinn, C. A. A review of educational responses to the “post-truth” condition: Four lenses on “post-truth” problems. *Educational Psychologist*. 2020. Vol. 55(3). P. 107–119. URL: <https://doi.org/10.1080/00461520.2020.1786388>
9. Farkas J., Schou J. *Post-Truth, Fake News and Democracy: Mapping the Politics of Falsehood* (1st ed.). New York: Routledge, 2019. 178p. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429317347>
10. McIntyre L. *Post-Truth*. MIT Press: Cambridge, MA, 2018. 232 p. URL: <https://leemcintyrebooks.com/books/post-truth/>
11. Waisbord S. Truth is What Happens to News: On journalism, fake news, and post-truth. *Journalism Studies*. 2018. Vol. 19 (13). P. 1866–1878. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2018.1492881>

Анотація

Наумкін І. О. Політичне маніпулювання в інтернет-просторі в епоху пост правди. – Стаття.

У статті визначено технології політичного маніпулювання в інтернет-просторі в епоху постправди. Відзначено, що проблематика політичного маніпулювання набула всеосяжного характеру, адже вона вийшла за межі політичної рекламістики та PR, стала ознакою виборчих кампаній як у демократичних так і авторитарних державах. Сутність феномену політичних маніпуляцій в епоху постправди полягає у тому,

що політики під час демократичної процедури (виборів) отримують не лише політичну владу, а й владу символічну: владу конструювання власної реальності та нав'язування відповідної «картини світу» суспільству.

Обґрунтовано, що в епоху постправди проблема політичних маніпуляцій в інтернет-просторі найбільше виражається у таких дискурсах, як: 1) електоральний дискурс; 2) дискурс щодо пандемії «коронавірусної хвороби 2019»; 3) дискурс гібридної війни та маніпуляцій в інтернет-просторі з боку країни-агресора під час широкомасштабного збройного вторгнення в Україну. Визначено, що у дослідженнях політичних маніпуляцій в епоху постправди обґрунтовується криза наукової раціональності, презентована постмодерна критика «правди» та «істини», відзначено комунікаційний хаос, кризи традиційних медіа та професійної журналістики, поширення фейкових нових та альтернативних фактів.

З метою політичних маніпуляцій в інтернет-просторі можуть застосовуватись сайтів-сміттярки, опитування, тести, флешмоби, ін. У процесі політичних маніпуляцій використовуються такі методи, як: безальтернативне подання інформації, багаторазове повторення, емоційне забарвлення, формування міфології та впровадження стереотипів тощо.

Відзначено специфіку суспільних дискурсів, які найбільше зазнають впливу політичних маніпуляцій в епоху постправди: маніпуляції щодо пандемії широко використовують «теорії змови», їх мета – ставити під сумнів наукове знання та інформацію з офіційних джерел, а маніпуляції під час війни використовуються задля дискредитації ЗСУ, влади в Україні, західної допомоги та санкцій проти країни-агресора.

Окреслено шляхи протидії політичному маніпулюванню в інтернет-просторі в епоху постправди: від медіаосвіти та медіаграмотності, які покликані формувати критичне мислення у громадян до інституційного виміру запобігання маніпуляціям.

Ключові слова: політичне маніпулювання, політичні комунікації, інтернет-простір, політика, демократія, епоха постправди, політичний процес, політичний плюралізм.

Summary

Naumkin I. O. Political manipulation in the web space in the post-truth era. – Article.

The article identifies the technologies of political manipulation in the Internet space in the post-truth era.

It is noted that the issue of political manipulation has become all-encompassing, as it has gone beyond political advertising and PR, and has become a feature of election campaigns in both democratic and authoritarian states. The essence of the phenomenon of political manipulation in the post-truth era is that politicians in the course of a democratic procedure (elections) gain not only political power, but also symbolic power: the power to construct their own reality and impose a corresponding “world picture” on society.

It is substantiated that in the post-truth era, the problem of political manipulation in the Internet space is most pronounced in the following discourses: 1) electoral discourse; 2) discourse on the 2019 coronavirus pandemic; 3) discourse on hybrid warfare and manipulation of the Internet space by the aggressor country during the large-scale armed invasion of Ukraine. It is determined that studies of political manipulation in the post-truth era substantiate the crisis of scientific rationality, present a postmodern critique of “truth” and “truth”, and note communication chaos, the crisis of traditional media and professional journalism, and the spread of fake news and alternative facts.

For the purpose of political manipulation in the Internet space, dump sites, polls, tests, flash mobs, etc. can be used. The following methods are used in the process of political manipulation: non-alternative presentation of information, repeated repetition, emotional colouring, formation of mythology and introduction of stereotypes, etc.

The author notes the specifics of public discourses that are most affected by political manipulation in the post-truth era: manipulations regarding the pandemic widely use “conspiracy theories”, their purpose is to question scientific knowledge and information from official sources, and manipulations during the war are used to discredit the Armed Forces of Ukraine, the government in Ukraine, Western aid and sanctions against the aggressor country.

The author outlines the ways to counteract political manipulation in the Internet space in the post-truth era: from media education and media literacy, which are designed to form critical thinking among citizens, to the institutional dimension of manipulation prevention.

Key words: political manipulation, political communications, internet space, politics, democracy, post-truth era, political process, political pluralism.